

Een wijk, buurt of dorp aardgasvrij maken: hoe organiseer je de uitvoering?

De rol van een energiehuis

De gebiedsgerichte aanpak is essentieel om de doelstellingen uit het Klimaatakkoord te halen. Om de uitvoering daarvan op gang te helpen, stellen wij voor om in alle aangewezen gebieden een centraal punt te creëren dat bewoners ondersteunt bij het nemen van maatregelen in huis. In deze notitie schetsen we kort het de relatie met het landelijk kader, noemen we hoe het in lokaal beleid kan landen, en formuleren we welke aspecten belangrijk zijn bij de organisatie van een dergelijk punt.

Landelijk kader

Het is de bedoeling dat via de gebiedsgerichte aanpak in 2030 1.500.000 woningen aardgasvrij (ready) worden gemaakt. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat iedere gemeente in de transitievisie warmte aangeeft welke wijken, buurten en dorpen voor 2030 geïsoleerd en/of aardgasvrij worden. Cruciaal in deze gebiedsgerichte aanpak is dat *alle* woningen in een wijk, buurt of dorp worden meegenomen. De transitie kan alleen slagen als alle bewoners en woningeigenaren daadwerkelijk besluiten om mee te werken.

In wijken met woningen van vóór 1995 is energiebesparing een vanzelfsprekend onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak. Het beleid is erop gericht dat alle woningen binnen de wijkgerichte aanpak moeten voldoen aan de nieuwe isolatiestandaard.

Op dit moment is in de meeste gemeenten nog geen sprake van een succesvolle gebiedsgerichte aanpak. Op grond van de huidige ervaringen concluderen we dat gezocht moet worden naar een combinatie van een voldoende aantrekkelijk betaalbaar aanbod en een besluitvormingsproces dat daadwerkelijke zeggenschap van bewoners combineert met heldere politieke sturing (in de vorm van duidelijke deadlines). Dit is nodig om tot een succesvolle aanpak te komen. Er zijn nu nog de nodige problemen. De financiering is nog niet op orde. De wettelijke vormgeving van een besluitvormingsproces met heldere deadlines en daadwerkelijke zeggenschap voor woningeigenaren en bewoners is nog in ontwikkeling. En dat geldt ook voor de organisatie van de wijkaanpak: de samenwerking tussen de gemeente, het betrokken bedrijfsleven en een eventueel bewonersinitiatief staat nog in de kinderschoenen.

Visie op uitvoering in transitievisie warmte

Op dit moment starten gemeenten met een nieuwe versie van de transitievisie warmte. In dit document worden de wijken, buurten en dorpen aangewezen waar gekozen wordt voor een wijkaanpak die gericht is op het (stapsgewijs) aardgasvrij maken. Belangrijk is om in de transitievisie warmte ook aan te geven hoe een succesvolle gebiedsgerichte aanpak in een wijk, buurt of dorp er zelf uitziet.

Wij stellen voor om in de geselecteerde buurten één centraal punt te creëren waar bewoners terecht kunnen voor ondersteuning bij besparingsmaatregelen en de andere stappen die nodig zijn. Dit heeft twee grote voordelen. Het eerste is dat iedere bewoner naar behoefte geholpen kan worden in de klantreis, of dit nu gaat om een los aspect zoals technisch advies of juist totale ontzorging. Het tweede is dat direct gestart kan worden met de uitvoering van energiebesparende maatregelen. Het proces dat uiteindelijk leidt tot een uitvoeringsplan kan jaren duren, en het is zonde om die tijd niet te benutten.

De organisatie

Om een dergelijk energiehuis daadwerkelijk aan te laten sluiten bij een gebiedsgerichte aanpak, is het belangrijk om met onderstaande aspecten rekening te houden.

Uitgangspunten

1. Het besluitvormingsproces van de bewoner/woningeigenaar staat centraal. Woningen nemen geen besluiten. Dat doet de eigenaar.
2. De maatregelen die de bewoner moet nemen, neem je maar één keer. Het gaat om technieken die niet of half bekend zijn en partijen met wie je nooit of niet vaak samenwerkt. Dit betekent dat het hele proces draait om het winnen van vertrouwen.
3. Doel van de uitvoeringsorganisatie is het besluitvormingsproces van de bewoner/woningeigenaar effectief te ondersteunen. Daarbij gaat het om de volgende vragen:
 - a. Hoe ziet de duurzame toekomst eruit voor deze woning in deze buurt?
 - b. Wat moet er concreet in de woning gebeuren? En wanneer?
 - c. Wat zijn betrouwbare bedrijven die de maatregelen kunnen uitvoeren?
 - d. Wat zijn de kosten? Welke subsidies en leningen zijn beschikbaar?
 - e. Wat zijn belangrijke aandachtspunten bij de uitvoering waar je rekening mee moet houden?

Betrokken partijen

1. De gemeente.
2. Een bewonersinitiatief of andere vorm van betrokken bewoners.
3. Het lokale/regionale bedrijfsleven. Het is cruciaal dat de oplossingen, waar in het uitvoeringsplan voor is gekozen, daadwerkelijk door partijen worden aangeboden. Daarbij is het wel belangrijk dat bewoners uiteindelijk zelf keuzevrijheid behouden.
4. Een energieregisseur die woningeigenaren bij het plannen en de uitvoering van maatregelen kan begeleiden.
5. Het warmtebedrijf, indien gekozen wordt voor een warmtenet.

Vereiste kwaliteiten

1. Kennis van de energietransitie, woningen, oplossingen en het lokale netwerk van aanbieders.
2. Kennis van programma's en subsidieregelingen, ondersteuning bij aanvraag van subsidies en leningen, koppeling met andere thema's, zoals koeling, lokaal groen en energiearmoede.
3. Betrokkenheid bij de wijk, de buurt of het dorp, kennis van de sociale netwerken en partijen die in de buurt een rol spelen.
4. Communicatiedeskundigheid.
5. Zicht houden op voortgang. In een wijkaanpak gaat ongeveer acht jaar lang ontzettend veel gebeuren aan communicatie met bewoners en aanpassingen aan gebouwen. Om

uiteindelijk iedereen in de wijk mee te nemen, is het belangrijk om goed zicht te houden op de klantreis van iedere bewoner en gebouweigenaar. Maatregelen om een gebouw aardgasvrij te maken en alle communicatie die nodig is om de eigenaar mee te nemen, moeten goed bijgehouden worden.

Capaciteit

De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft onderzoek gedaan naar de hoeveelheid werk die nodig is voor een succesvolle aanpak. De berekening gaat uit van gemiddeld tussen de 650 en de 950 woningen per wijk. Volgens deze studie is gedurende zes jaar ongeveer twee fte nodig voor de uitvoeringafase.

Leren in de praktijk

Er wordt op verschillende plekken gewerkt met een dergelijk energiehuis. Een goed voorbeeld is It Eneerzjyhûs in het Friese Garyp, waar de lokale energiecoöperatie samen met de gemeente werkt aan het dorp aardgasvrij maken. Vanuit deze locatie werden inmiddels 83 van de 762 woningen in het dorp aardgasvrij gemaakt, en daarnaast veel geholpen met stappen in die richting.

Het is nuttig om beter in kaart te brengen welke voorbeelden er verder al zijn en welke lessen daaruit getrokken kunnen worden. Op basis daarvan kan onderzocht worden of en hoe deze aanpak opgeschaald kan worden. Daarbij horen vragen als 'hoe kan een gemeente bewoners adviseren over bedrijven?', 'hoe kan worden aangesloten bij bestaande locaties in de buurt?', en 'welke ondersteuning wordt geboden op welke niveau zoals buurt of regio?'.

Ook hoe gemeenten en bewonersinitiatieven concreet een energiehuis kunnen oprichten, moet nog nader uitgewerkt worden. Dit wordt onder andere gedaan in de community of practise die klimaatstichting HIER start.